

SZPILKI I ZAPINKI

Do różnorodnej galanterii metalowej o charakterze użytkowym osobistym zaliczyć można szpilki i zapinki do włosów, które obok praktycznego zastosowania spełniają również funkcję dodatku do stroju.

Do wykonania tych przedmiotów nadaje się blacha miedziana, mosiężna lub stalowa grubości 0,5 mm. Główki szpilek wykonać można z drobnych ścinków blach o wymiarach 20 × 30 mm. Zapinki wymagają nieco większych odcinków blachy, tj. 130 × 25 mm, względnie o innych wymiarach zależnie od wielkości zaprojektowanych form. Niezbędny jest również drut stalowy o $\varnothing$ 0,75—1 mm i długości 80 mm na jedną szpilkę oraz długości 260 mm na jedną zapinkę. Drut stalowy potrzebny do wykonania szpilek można zastąpić dużą igłą długości około 70—80 mm (rys. 1).

Sens użytkowy szpilek i zapinek do włosów nie wymaga specjalnego uzasadnienia, gdyż są to przedmioty, można powiedzieć, codziennego użytku od dawien dawna.

Dużo uwagi trzeba poświęcić natomiast projektowaniu główek szpilek, dlatego że wartość naszych wyrobów nie będzie wyrażała się wartością użytego do ich wyrobu materiału, lecz artystycznym i technicznym ich opracowaniem i wykonaniem.

Podobnie jak w pracach poprzednich, będziemy kształtować formę naszego przedmiotu w ścisłym związku z jego przeznaczeniem funkcjonalnym i zgodnie z właściwościami materiału. Równocześnie jednak będziemy starali się o wzbogacenie naszej formy wartościami artystycznymi.

Przed wszystkim starajmy się zaprojektować taki kształt szpilki czy zapinki, aby harmonizował z

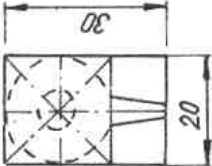
każdym rodzajem stroju i barwą włosów. Nie jest to zadanie łatwe, ale w myśl przysłowia, że „nie święci garnki lepią”, można rozpocząć pracę nad kształtowaniem takich form.

Spróbujmy najpierw tym drobny przedmiotem nadać ogólny kształt prostych figur geometrycznych, jak np. kwadratu, koła, elipsy, prostokąta, trójkąta, trapezu itp. Następnie zajmiemy się urozmaicaniem powierzchni tych figur na przemian jednej i drugiej strony (wierzchu i spodu) przez wykłepywanie miejsc wypukłych i wklęsłych, posługując się przy tym odpowiednimi młotkami do metaloplastyki, jak np. wybijkakami, modelatorami (puncynami), klockami drewna i innymi pomocniczymi kształtownikami i przyrządami.

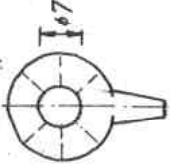
Nasza początkowa twórczość powinna się wyrażać w formach zdyscyplinowanych, tj. w prostych układach. Np. rys. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 i 14 ilustrują proste rozwiązania, motywy osiroke, powierzchnie zamknięte, całość nieprzeładowaną, zgrupowane rytmicznie elementy, wypukłości przyciągające wzrok i celowe wyzyskanie gry światła (błysków).

Układ kompozycyjny może wyrażać się w liniach płynnych, w elementach traktowanych płasko, w wypukłych akcentach stosowanych z umiarem, w różnorodnych kontrastach. Te wszystkie elementy powinny tworzyć urozmaiconą kombinację i wiązać się bezpośrednio z osią formy, której jakby materialnym uzewnętrznieniem jest stalowy, zastrzony na końcu drut, igła. Zamieszczone fotografie kilku szpilek ilustrują układy, w których wprowadzenie głównej formy w postaci nieregularnej perły i dopełnienie tej formy innymi dalszymi elementami dało wartość kompozycji i doprowadziło do rozwiązań interesujących. Główki szpilek na omawianych fotografiach przedstawiają układy silnie scentralizowane i zamknięte w sobie.

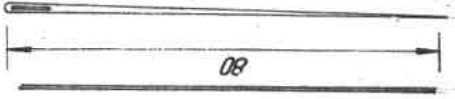
Rys. 2

Rys. 3

Rys. 10

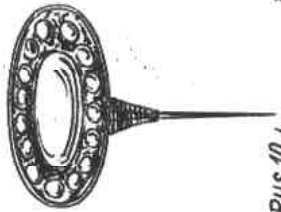
Rys. 4

Rys. 5

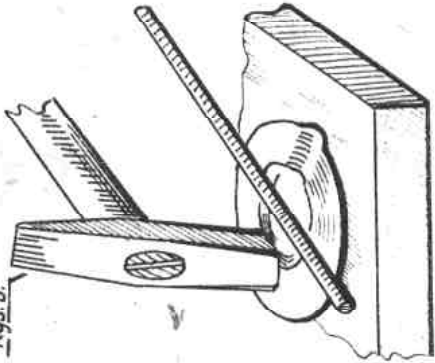
Rys. 10

Rys. 11

Rys. 6

Rys. 7

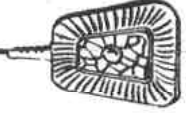
Rys. 8

Rys. 9

Rys. 12

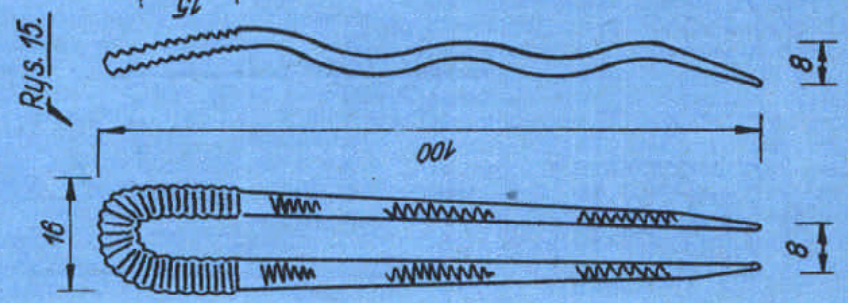
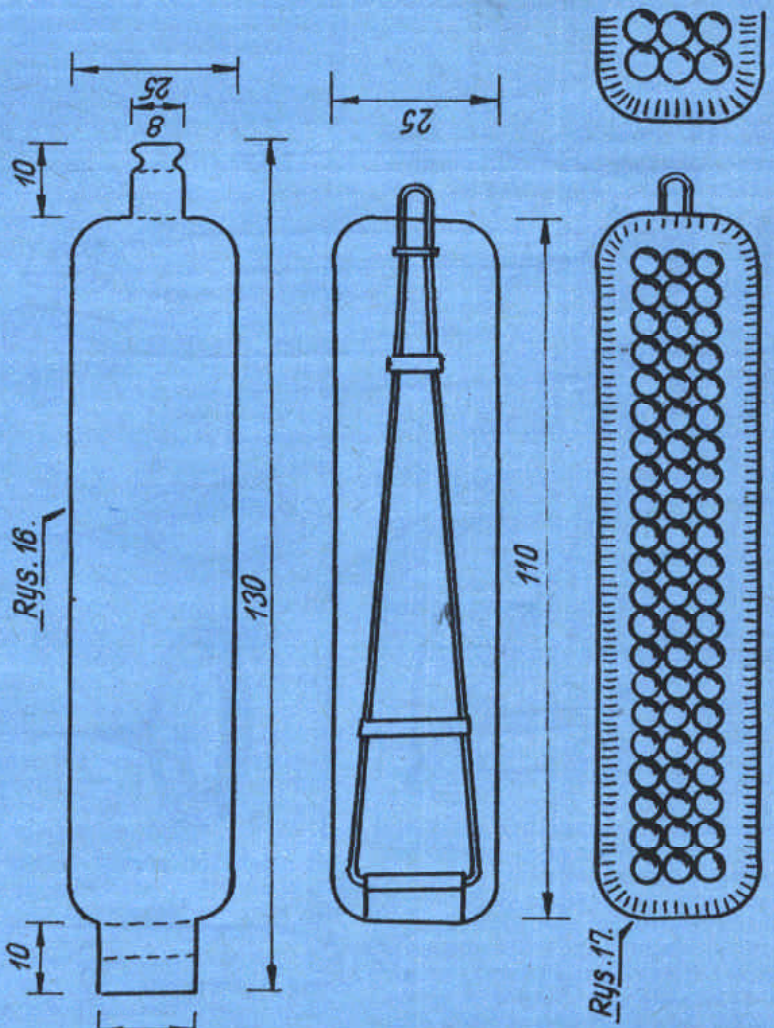

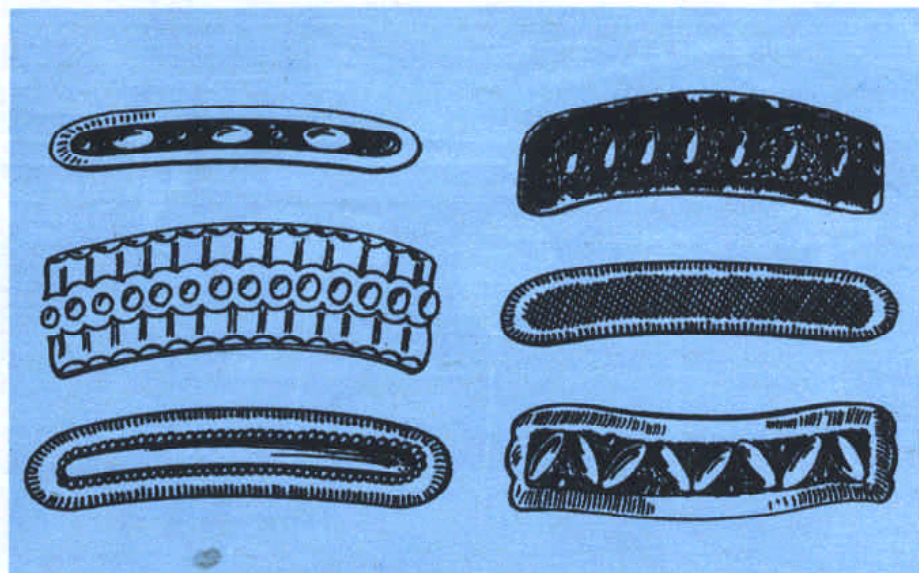
Rys. 13

Rys. 14

Należy nadmienić, że projektowanie szpilek i zapinek rozumiemy jako bezpośrednie działanie wytwórcze, czyli projektowanie wprost w materiale. Wymienione na wstępie materiały poddajemy następującym procesom technologicznym:

Szpilka do włosów:

1. Na dobranym ścinku blachy należy wyznaczyć osie kierunkowe i zarys kształtu główki szpilki (rys. 2).
2. Wyznaczony kształt układu wyciąć nożycami do blachy lub piłą włoścnicową do metalu (rys. 3).
3. Spilować krawędzie pilnikiem płaskim gładzikiem.
4. Położyć obrabianą blachę na przekroju czołowym klocka drewna i za pomocą odpowiedniego pręta i młotka wybić wgłębienie wokół rytmicznego ośrodka (rys. 6).
5. Uformować tulejkę z części blachy przeznaczonej na uchwyt i osadzić w niej odpowiednio zaostrożony drut stalowy lub igłę (rys. 4) przez dociśnięcie tulei szczypcami płaskimi i uderzeniami wrębem lekkiego ślusarskiego młotka.

7. Uformowaną główkę szpilki zabarwić na czarno wg poniżej podanej recepty.

8. Usunąć czarne zabarwienie z miejsc wypukłych papierem ściernym o bardzo drobnym ziarnie i wypolerować odsłonięte miejsca kałkąm gładkiej stali (np. obuchem młotka metaloplastycznego).

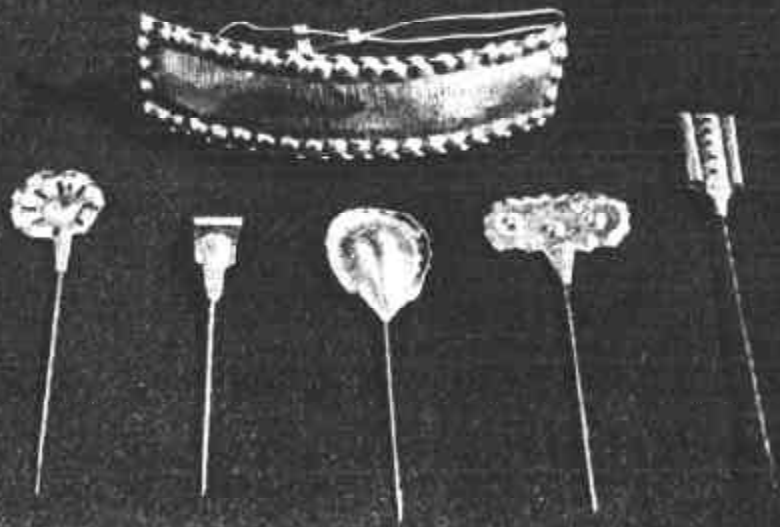
9. Całość zabezpieczyć cieniutką powłoką lakieru przezroczystego „nitro”.

Przepis na barwienie miedzi na kolor czarny:

1. W 80 cm³ wody destylowanej rozpuścić 20 g azotanu miedzi, Cu(NO₃)₂.

2. W 20 cm³ wody destylowanej rozpuścić 0,2 g azotanu srebra, AgNO₃.

Bezpośrednio przed czernieniem oba w. w. roztwory zlać do jednego naczynia, najlepiej szklanego, wymieszać je i zmoczoną szmatką owiniętą na patyczku zwilżać odpowiednio już przygotowane do barwienia przedmioty miedziane. (Przygotować odpowiednio, tzn. oczyścić

chemicznie w roztworze kwasu solnego i wody).

4. Zwilżony w całości przedmiot nagrzewać nad ogniem początkowo powoli, a następnie nad słynym płomieniem, aż miedź nabierze koloru czarnego. Czynność tę należy powtórzyć, jeśli za pierwszym razem nie uzyskaliśmy czerni dość jednolitej.

5. Po ostygnięciu przedmiot czyścić szczotką drucianą do polysku.

Załączone ilustracje, rysunki i fotografie przedstawiają różne kształty szpilek i zapinek z blachy miedzianej, mosiężnej i stalowej. Kształt, dekoracja i szczegóły w tych przedmiotach zostały uzyskane przez kucie młotkiem, modelatorem, kształtownikami, nacinakami i innymi narzędziami i przyborami metaloplastycznymi. Układy kompozycyjne, ornamenty proste, geometryczne zostały rozczłonowane przez rzeźbiarstwo bez przeladowania.

Ilustracji do kopiowania nie łączymy (w znaczeniu propozycji).

lecz przedstawiamy je jako przykłady orientacyjne, ułatwiające zrozumienie istoty projektowania. Sądźmy, że wszyscy czytelnicy „M. T.” posiadają zainteresowania estetyczne metaloplastyką i wzornictwem i potrafią je w projektowaniu przejawiać.

Sądząc także, że czytelnicy uzyskali już pewną swobodę w operowaniu narzędziami, przyborami i materiałami metaloplastycznymi, pozostawiamy wykonanie zapinek (orientacyjny rysunek 17) oraz szpilek (orientacyjny rysunek 15) ich własnej inicjatywie.

Sądźmy również, że ciągłe zwalczanie biernego oporu, jaki stawia tworzywo, i kształtowanie w tym tworzywie coraz to nowych form użytkowych sprawia dużo zadowolenia.

O powodzeniu w pracach zadecyduje duża niewątpliwie osobista koncepcja artystyczna i popisowa precyzja technicznego wykonania.

Michał Rosoła